

הַנְּנִי בִידֶךָ

מילים: רבי מאיר מאפטא
לחן: ר' פנחס ברייער

שירה

פלייבק

רְבוֹן הָעוֹלָמִים

יְדַעְתִּי כִּי הַנְּנִי בִידֶךָ לְבַד

כַּחמֶר בַּיַּד הַיּוֹצֵר.

וְאִם גַּם אֶתְאַמֵּץ בְּעֲצוֹת וְתַחבּוּלוֹת,

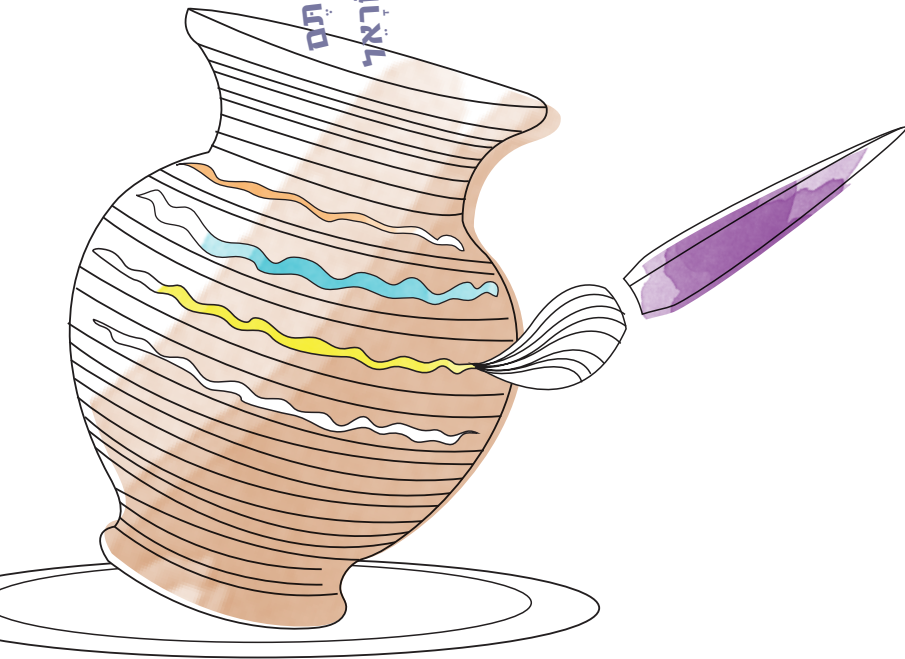
וְכָל יוֹשְׁבֵי תֵבֶל יַעֲמְדוּ לִימִינִי לְהוֹשִׁיעַנִי

וְלִתְמוֹךְ נַפְשִׁי,

מִבְּלַעֲדֵי עֶזְךָ וְעֶזְרֶתְךָ,

אֵין עֶזְרָה וַיִּשׁוּעָה.

תָּהָה כַּחמֶר בַּיַּד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם
בְּיַדֵּי בַיִת יִשְׂרָאֵל

אודות השיר

עינינו לך תלויות (תפילת ראש השנה)

ביאורי מילים

רבון - אדון

כחמר ביד היוצר - כמו טיט ביד הקדר, כמו חומר רך בידי יוצר כלים

עצות ותחבולות - עצה: רעיון מעשי שמקבלים מהזולת. תחבולה: אוסף של עצות, תכסיסים ורעיונות להתמודדות עם מצב או בעיה

לסמך נפשי - לסייע לאדם בהתמודדות קשה

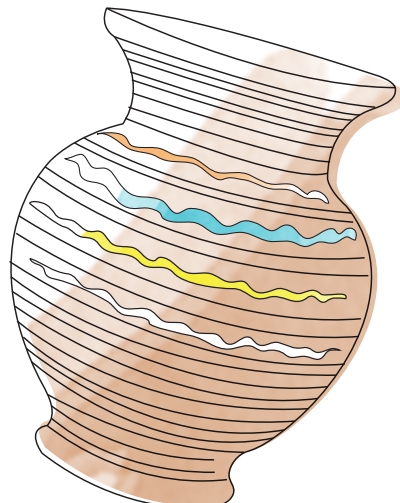
עזך - כוחך וגבורתך

מילות השיר הן חלק מתפילה ארוכה, שחברה לפני כ- 200 שנה על ידי רבי מאיר הלוי רוטנברג, רבה של העיר אפטא שבפולין. רבי מאיר היה מגדולי תלמידיו של "החזוה מלובלין", וכשנפטר "החזוה" הלכו רבים מתלמידיו לאפטא, וקיבלו את הנהגתו של רבי מאיר, באמרום כי זה היה רצונו של רבם. התפילה מופיעה בהקדמה לספרו "אור לשמים" על התורה, ועניינה הוא חיזוק האמונה והביטחון באלוקים.

הביטוי המרכזי בשיר: "כי הנה כחמר", לקוח מפיוט קדום, הנאמר בקרב קהילות אשכנז בתפילת ערבית בליל יום הכיפורים. מקור הביטוי הוא פסוק בנביא (ירמיהו י"ח, ו'): "הנה כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל". משמעתו היא שהאדם נתון באופן מוחלט בידי בוראו לעשות בו כרצונו.

רבנים רבים, כדוגמת רבי שלמה מראדומסק בעל "התפארת שלמה" נהגו לאמר את התפילה בכל יום כסגולה לפרנסה.

את השיר הלחין ר' פנחס ברייער, המחנך והמלחין ("השבעתי"), בנו של מלחין חצר הקודש בעלזא, הרב יוסף צבי ברייער, לרגל חתונת בנו. תפילה זו היא תפילה אישית, ותפקידה לעורר את לב האדם ולחזק את הקשר בין היהודי לבוראו.

שיח רגשי

הצעות לעיבוד והפעלה

החוויה הרגשית הינה אישית. היא כוללת מחשבות, רגשות, עמדות, ותפיסות הייחודיות לפרט. חשוב לשמור שהתלמיד ידבר בלשון יחיד, לדוגמא: אני מרגיש... בשבילי... וכו'.

השיר מאפשר שיח על אמונה ועל הכח שהיא נותנת להתמודדות בשגרה ובמשבר. בנוסף, חשוב להציג בפני התלמידים את ההבחנה בין השגחה ובין השתדלות ולכוונם להשתדל ולהתאמץ כמיטב יכולתם כדי לקדם היבטים שונים בחייהם.

רבון העולמים ידעתי
כי הנני בידך
מבלעדי צורך ועזרתך
אין עזרה וישועה

העיקר העשירי בי"ג עיקרי אמונה שנכתבו על ידי הרמבם הוא: "אני מאמין באמונה שלמה. שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם. שנאמר היצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם". עיקר זה מדבר על השגחת ה'.

הסבירו לתלמידים כי אנו מאמינים, יודעים ומרגישים 'הנני בידך' ובלי עזרת ה' אין עזרה וישועה. חלקו את התלמידים לזוגות ושוחחו עם התלמידים:

« נסו להיזכר באירוע שגרתי מהיום יום, שבו האמונה בהשגחת ה' נתנה לכם כוח ובקשו מכל זוג לספר האחד לשני את סיפורו ולאחר מכן לתת לסיפורים שם. בקשו מהתלמידים לשתף בשמות הסיפורים ומהמעוניינים - לשתף בקצרה במליאה.

« נסו להיזכר בקושי שחוויתם, שבו האמונה נתנה לכם כוח להתמודד.

למורה: חשוב להדגיש כי אמונה נותנת כוח להתמודד עם קשיים, אך יכול להיות שאדם מאמין שהכל מאת ה' והכל לטובה, ועדיין יהיה לו קשה להתמודד עם המצב. הקושי אינו מעיד על פגם באמונה.

חיזוק פנימי לעומת חיזוק חיצוני - אמונה נותנת כוח להתמודדות בעיקר כאשר האדם מחזק את עצמו. לעומת זאת כאשר הזולת אומר לו להאמין ולהתמודד, זה עלול לפעול בכיוון ההפוך ולהחליש אותו. לכן, תחילה, יש לתת תוקף לרגשות המצוקה ורק לאחר האמפתיה וההבנה של הקושי, ניתן להציע בעדינות וברגישות להסתכל על הקושי במשקפיים של אמונה, ולקבל מכך כוח.

הפעלות

הפעלה א' - מתמודדים עם קשיים בעזרת האמונה

הנחו את התלמידים למצוא סיפור או לראיין אדם שהתמודד עם קושי, והאמונה בה' נתנה לו כוחות להתמודדות וחזקה אותו.

בעקבות הריאיון או הסיפור בקשו מהתלמידים לכתוב:

« משפט מתוך הריאיון/ הסיפור שדיבר אליהם והיה משמעותי.

« משפט או מסר שהיו רוצים להעביר למספר הסיפור.

« מה אתם חושבים בעקבות מה שקראתם או שמעתם?

« אילו רגשות התעוררו בכם כשקראתם או שמעתם את הסיפור?

« בעקבות הסיפור, האם מעתה תתנהגו אחרת? במה זה יבוא לידי ביטוי? מה יהיה השינוי?

« תובנה שקיבלתם בעקבות הריאיון/הסיפור.

**ואם גם אתאמץ בעצות ותחבולות
מבלעדי עזר ועזרתך
אין עזרה וישועה**

הסבירו לתלמידים כי בלי עזרת ה' לא יעזרו המאמצים והתחבולות, יחד עם זאת אנו מחויבים להתאמץ ולעשות השתדלות. בקשו מהתלמידים:
« לחשוב על משהו שהיו רוצים להשיג, חלום שהיו רוצים לממש או תחום בו היו רוצים להתקדם. עתה הנחו אותם:

- לעצום עיניים ולדמיון שהצליחו להשיג את המטרה/ להגיע לחלום/ להתקדם.
- לכתוב בלשון הווה ובצורה חיובית איך זה נראה (לדוגמא: יש לי חברות שמזמינות אותי לשחק איתן אחה"צ, אני מקבלת באנגלית ציונים מעל 85 וכדומה).
- לחשוב מה היה ניתן לעשות כדי להגיע למטרה?
- מי / מה יכולים לסייע?
- אילו יכולות/ תכונות יש להם שיכולות לסייע להגיע ליעד?
- להיזכר במקרה דומה שהצליחו בו, ולחשוב מה סייע להם אז להצליח, והאם הם יכולים לעשות אותו גם עכשיו..

הפעלה ב' - יש לי אומץ

יש לי אומץ וכוח להשתדל ולהתאמץ, ואני רוצה לאמץ לעצמי...
« בחברה אני רוצה:

- לשמר את _____
- לשפר את _____
- לשנות את _____

« בלימודים אני רוצה:

- לשמר את _____
- לשפר את _____
- לשנות את _____

« בהתנהגות אני רוצה:

- לשמר את _____
- לשפר את _____
- לשנות את _____

« ב _____ אני רוצה:

- לשמר את _____
- לשפר את _____
- לשנות את _____

(אפשרויות נוספות: בבית/ בבית ספר/ וכדומה)

העשרה והרחבה

מצורף נספח 1

לדיון ולשיח במליאה

השיר "הנני בידך", מאפשר שיח אודות אמונה וביטחון ועל הקשר ביניהם. ההכרה בתלותנו המוחלטת בבורא הכול יכול מעניקה לנו תחושת ביטחון.

ריבון העולמים,
ידעתי כי הנני בידך לבד
כחמר ביד היוצר.

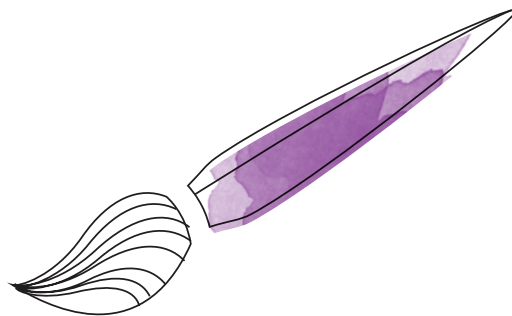
שאלו את התלמידים:

1. מהי הנימה שבה נאמרים הדברים? הסבירו כי סימן הפיסוק המתאים הוא סימן קריאה. מעין הצהרה והכרזה על אמונתנו. כיהודים מאמינים מלווה אותנו תמיד, בכל רגע, התחושה שאנו נתונים בידיו של האדון הכל יכול.
2. מדוע לא משתמש המחבר בביטוי "אני מאמין" המקובל בתפילה? ספרו כי אמונתנו בבורא היא כה חזקה, שהיא בגדר ידיעה ברורה - 'ידעתי...'

ואם גם אתאמץ בעצות ותחבולות,
וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולתמוך נפשי,
מבלעדי עזך ועזרתך,
אין עזרה וישועה.

התחושה היא שאין לנו לאן לפנות בבקשת עזרה ואין לנו על מי לסמוך, (שווא תשועת אדם) אלא על אבינו שבשמים.

1. השמיעו את השיר והאזינו עם התלמידים למילותיו. בקשו מהם לאתר את המילים החוזרות בשיר. הסבירו כי המילים הן 'מילות המפתח' של השיר.
« איזה רעיון רוצה המלחין להטמיע באמצעות החזרה על 'מילות המפתח'?
2. קראו לתלמידים את הסיפור על ר' זושא מאניפולי ושוחחו על הדרך שבה באה לידי ביטוי אמונתו המוחלטת של ר' זושא בבורא עולם.

צידה לדרך

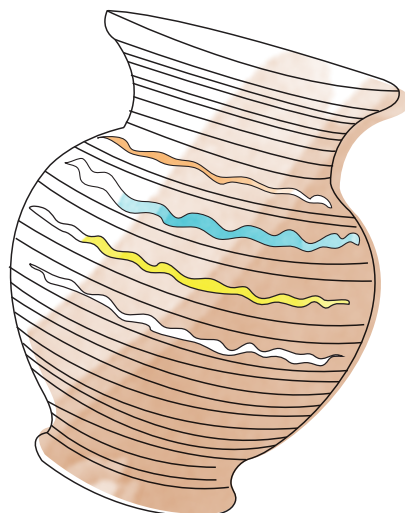
בפיוט 'כי הנה כחומר', הנאמר בתפילת ערבית של ליל יום הכיפורים, מובאים דימויים רבים, הממחישים את רעיון התלות המוחלטת בבורא.
כי הנה כחמר ביד היוצר... / כי הנה כאבן ביד המסתתת... / כי הנה כגרזן ביד החרש... / כי הנה כהגה ביד המלח... / כי הנה כזכוכית ביד המזגג... / כי הנה כיריעה ביד הרוקם... / כי הנה ככסף ביד הצורך...
כן אִנְחֵנוּ בִידְךָ
בקשו מהתלמידים לעיון בדימויים השונים, המתארים אנשים שונים, המצויים במצבים שונים ובעלי תכונות מגוונות, מהן "קשות" ומהן "רכות".
« כיצד יוצר מכלול הדימויים את התחושה ש"אנחנו בידך" - כל אדם בכל מצב.

בפיוט 'אל תשוקתי' נאמר:

לך אלי תשוקתי
לך אלי תשוקתי, בך חשקי ואהבתי
לך לבי וכליותי, לך רוחי ונשמתי
לך רוחי לך כחי. ומבטחי ותקנותי.
לך עזרה בעת צרה. היה עזרי בצרתי.
לך שבירי רפא שבירי. ואת צירי ומפתי.
לך אהמה ולא אדמה. עדי תאיר אפלתי
לך אוחיל בעת אחיל... לך נצח בך אבטח.
השיבני ואשובה, ותרצה את תשוקתי
לך אִזְעַק בך אִדְבֵק, עדי שובי לאדמתתי...

לאחר קריאת הפיוט שאלו:

« מהם הרעיונות המשותפים לפיוט 'לך אלי תשוקתי', הנאמר ביום כיפור בעדות המזרח ולפיוט 'כי הנה כחמר ביד היוצר', הנאמר על ידי עדות אשכנז באותו יום?
« רבים אומרים את תפילת "ריבון העולמים" כסגולה לפרנסה. הסבירו מדוע.
« באילו הזדמנויות נוספות תאמרו את מילות התפילה?
« השלימו: אני שמח שלמדתי על השיר כי

זרקור מוזיקלי

שירה

מבנה מוזיקלי

הסבירו לתלמידים כי מבנה מוזיקלי הוא ארגון החלקים (המנגינות) השונות בשיר. כל חלק בשיר בנוי מרצף של משפטים מוזיקליים קצרים. במבנה השיר, באים לידי ביטוי החזרות והשינויים בחלקים המוזיקליים ובמשפטים המוזיקליים.

צינו כי בשיר 'הנני בידך', נבחן את ההבדל בין חלקים מוזיקליים ומשפטים מוזיקליים. הנחו את התלמידים:

1. האזינו לשיר, שלבו ידיים כאשר יסתיים החלק הראשון ויתחיל חלק חדש.
« **כיצד ידעתם מתי לשלב ידיים?** (הרגשה של תחושת סיום, הקטע שאחריו נושא אופי שונה).
2. כעת שירו את החלק הראשון ("מ"רבון העולמים" עד "כחומר ביד היוצר") ומחאו כף בסיומו של כל משפט מוזיקלי.
« **כיצד ידעתם מתי הסתיים משפט?** (הייתה שהות, עצירה, נקודת מנוחה, כל משפט הוביל למשפט שאחריו, אורך המשפט היה קצר ולמרות שמזהים שהות ונקודת מנוחה, עדיין אין תחושת סיום).
לסיכום - משפט הוא יחידה קטנה. חלק הינו יחידה גדולה ומשמעותית, המביא עימו רעיון חדש, אופי שונה.
3. אברהם פריד שר את כל השיר פעמיים בשתי מנגינות שונות (שני חלקים שונים) השוו בין שני החלקים באמצעות הטבלה שלפניכם.

חלק ראשון	חלק שני
גובה	
עוצמה	
תזמור (הרכב כלי)	
אופי הבעתי	

מלעיל ומלרע

הסבירו לתלמידים את המונחים:

מלעיל: ההברה לפני האחרונה מוטעמת (מילים לדוגמא: מלך, רכבת, חבצלת...). שירה בהברה אשכנזית מושרת ברובה במלעיל.

מלרע: ההברה האחרונה מוטעמת (מילים לדוגמא: שעון, חבלים, שרוכים...).

1. בקשו מהתלמידים לדקלם את השיר תוך שמירה על ההטעמה שבשירתו של אברהם פריד.

« סמנו בעיגול את המילים שאברהם פריד שר אחרת משפת הדיבור.

« **באיזו הטעמה, מלעיל או מלרע, אברהם פריד שר את רוב המילים?**

(הרבה מהמילים נאמרות במלעיל - ההברה לפני האחרונה מוטעמת. מה שאומר שאברהם פריד שר

את השיר בהברה אשכנזית).

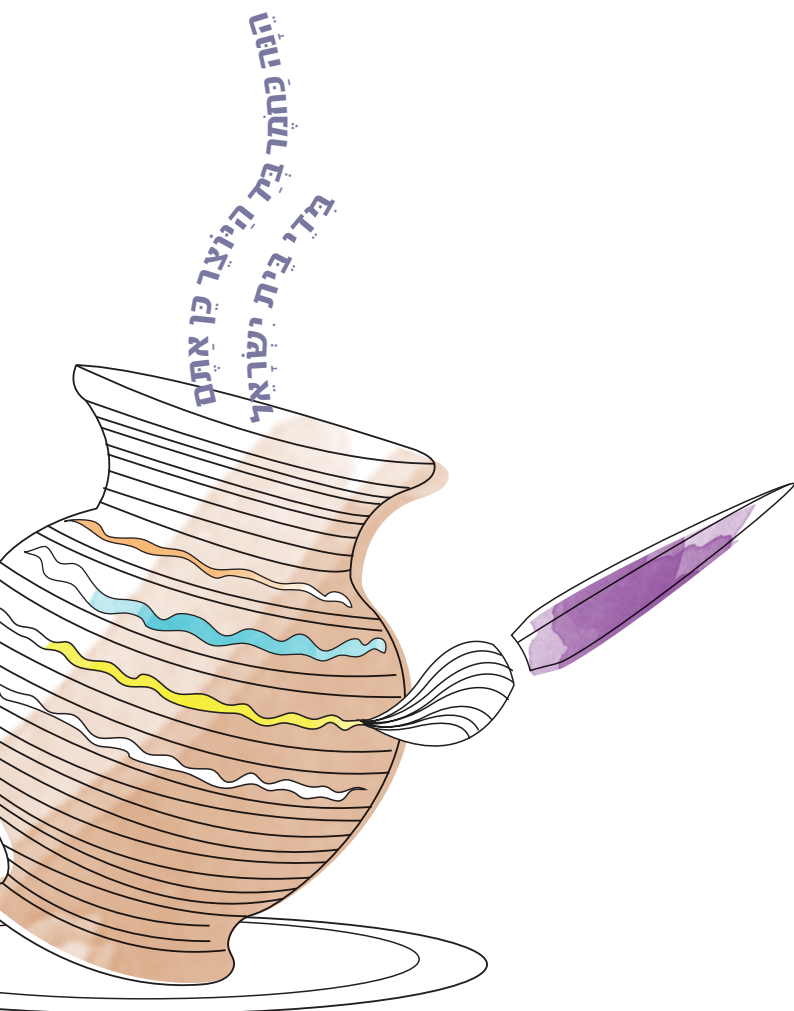
2. חלקו את התלמידים לזוגות/ קבוצות ובקשו:

« הציעו לחן משלכם למשפט הראשון בשיר: "ריבוננו של עולם ידעתי כי הנני בידך כחומר ביד היוצר".

עשו זאת באופן שבו תקפידו על הטעמת המילים בשפת הדיבור היומיומית השוטפת.

מקצב והבעה

1. מקצב השיר מאופיין בשמיניות רבות (צלילים קצרים) שירו את השיר עם התלמידים ובקשו מהם למחוא כפיים בהתאם למקצב השיר.
« מהם המקומות בהם משתנה המקצב מצלילים קצרים לצלילים ארוכים יותר? »
2. שירו עמם את המשפט "ריבון העולמים ידעתי, ידעתי, ידעתי". בקשו מהם ושאלו:
« להאזין לצלילים הקצרים המרכיבים אותו. מה משתנה במילה "ידעתי" בסוף המשפט? »
« מה, לדעתכם, מבטאת החזרה על המילים והשינוי המקצבי בפעם השלישית שחוזרים על המילה? (החזרה המשולשת ברצף של המילה "ידעתי" וגם המקצב שנעשה ארוך ומתמשך בפעם השלישית ששרים אותה, מביעים את ה"ידיעה" הברורה עליה מדבר האדם. אתם מוזמנים להעלות רעיונות נוספים...) »
3. בקשו מהתלמידים לבדוק אילו מילים נוספות חוזרות ברצף בשיר.
« מה לדעתכם מדגישה החזרה? »

יצירה בעקבות קריאה

הרחבה אמנותית

פיסול בתהליך

ביצירה זו התמקדו בתהליך יצירתי של פיסול בשלבים. הסבירו לתלמידים כי ניתן לפסל במגוון חומרים. בהדגמה מוצע פיסול באמצעות פלסטלינה שהיא חומר גמיש פלסטי ומאוד אהוב על ילדים. החומר והטכניקה נבחרו כחיבור מובנה לתוכן השיר שמשמעותו "כחומר ביד היוצר". אפשרויות הפיסול השונות מאפשרות לתלמיד לבחון את הטכניקה, הממד והצבע, לשנות, להרכיב ולפסל מחדש, ובכך ליצור בכל פעם מאותו החומר ממש אין ספור דוגמאות ואפשרויות. הדגימו לתלמידים תהליכים שונים בפיסול והדגישו את טכניקת הפיסול כמאפשרת מגע חופשי, תכנון ויצירה מחדש בכל עת.

סדנת פיסול חילזון בשלבים

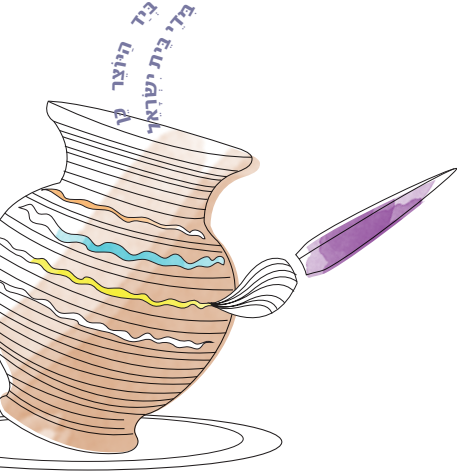
חומרים נדרשים:

פלסטלינה צבעים שונים
בסיס עבודה - ריבוע קרטון
קיסמי שיניים

הנחו את התלמידים לתהליך עבודה בשלבים:

1. ערבבו צבעים לצבע מותאם ואהוב. (למורה: זו הזדמנות מעולה להדגים לתלמידים יצירה והרכבים של צבעים חדשים כגון - איך יוצרים צבע חום? ממה נוצר גוון כהה? וכדומה).
2. מרחו את הפלסטלינה ע"ג הקרטון ליצירת משטח.
3. רדדו ע"י מקל סילקון או לורד מתכת עבה עד ליצירת יריעה.
4. גלגלו לנחש וצרו את המחושם.
5. פסלו את העלים ע"י חריטת מרקמי עלה.
6. העמידו את כל היצירות ע"ג משטח הקרטון.

הַנְּנִי בִּידָךְ

מילים: רבי מאיר מאפטא
לחן: ר' פנחס ברייער

כלי מוביל

Intro
G#m (3-2) D# G#m (3-4) G#m

7 C#m G#m D# G#m **A** G#m /

ידע ידעתי ידעתי העולמים ריבון

13 E G#m G#m / C#m G#m B

בידן בידן הנני כי - לבד בידן בידן בידן הנני כי תי

20 / C#m E D#m B G#m

יוצר - ה - ביד כחומר כחומר לבד בידן

26 **B** G#m / E G#m G#m

בידן בידן הנני כי תי - ידע ידעתי ידעתי העולמים ריבון

32 / C#m G#m B / C#m

לבד בידן בידן בידן הנני כי לבד בידן

38 G#m D#m B G#m

יוצר - ה - ביד ביד כחומר כחומר 1 -

43 **C** C#m / B C#m

1 - ותחבולות ותחבולות בעצות אתאמץ גם אם -

47 C#m / B C#m

מבלעדי נפשי ולסמוך להושיעני לימיני יעמדו תבל יושבי כל -

2

51 F#m C#m E G#/B# C#m C#m E B

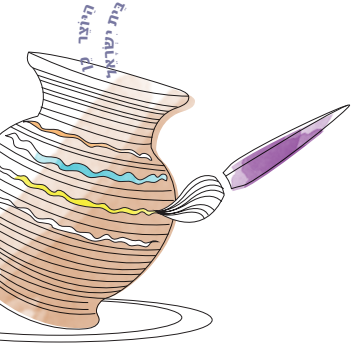
וישועה עזרה אין ועזרתך עוזר מבלעדי

58 / C#m E F# G#m **D** C#m

ידעתי העולמים ריבון וישועה עזרה אין

64 / G#m E C#m / G#m

כי לבד בידן בידן בידן הנני כי תי - ידע ידעתי

71 B D#m/A# G#m E G#m B C#m

ה ביד ביד כחומר כחומר לבד ביד ביד ביד הנני

77 D# C#m G#m

ו- ותחבולות ותחבולות בעצות אתאמץ גם אם- ו יוצר

83 E C#m G#m E F#m G#

מבלעדי נפשי ולסמוך להושיעני לימיני יעמדו תבל יושבי כל-

88 C#m E G# C#m C#m

אין ועזרתך עוזך מבלעדי

92 E F# B G#m C#m E F#

וישועה עזרה אין וישועה עזרה

97 **F** Interlude **G** 3

ידעתי העולמים ריבון

103 E G#m G#m C#m G#m

כי לבד ביד ביד ביד הנני כי תי ידע ידעתי

110 B C#m E D#m B

ה ביד ביד כחומר כחומר לבד ביד ביד ביד הנני

116 E G#m **H** G#m E G#m

כי תי ידע ידעתי ידעתי העולמים ריבון יוצר

122 Am Dm Am C

לבד ביד ביד ביד הנני לבד ביד ביד ביד הנני

128 Dm Am Em C Am

ו- יוצר - ה ביד ביד כחומר כחומר

134 **I** Dm C Dm

1 - ותחבולות ותחבולות בעצות אתאמץ גם אם -

138 Dm C Dm

מבלעדי נפשי ולסמוך להושיעני לימיני יעמדו תבל יושבי כל -

4

142 Gm Dm F A/C# Dm Dm F C

וישועה עזרה אין ועזרתך עוזך מבלעדי

149 **J** Dm

ידע ידעתי ידעתי העולמים ריבון וישועה עזרה אין

156 Am F Dm Am C

בידך בידך הנני כי תי - לבד בידך בידך כחומר כחומר יוצר - ה ביד

163 Em/B Am F Am C Dm E

מבלעדי נפשי ולסמוך להושיעני לימיני יעמדו תבל יושבי כל -

169 **K** Dm Am

1 - ותחבולות ותחבולות בעצות אתאמץ גם אם -

174 F Dm Am Gm A

מבלעדי נפשי ולסמוך להושיעני לימיני יעמדו תבל יושבי כל -

179 Dm F A Dm Dm F G C Am

וישועה עזרה אין ועזרתך עוזך מבלעדי

186 Dm F G Am **L** Outro

מבלעדי מבלעדי וישועה עזרה אין

192 Dm Dm F G Am

מבלעדי וישועה עזרה אין ועזרתך עוזך

הנה פתח לך היצור
פני בית ישראל

